

Makis Tsitas s-a născut în orașul Iannitsa, în 1971 și, în prezent, trăiește la Atena, fiind directorul publicației literare online *diastixo.gr*. A studiat jurnalismul la Salonic și a lucrat în domeniul radiodifuziunii. Multe texte semnate de el (povestiri, piese de teatru, poezii) au fost cuprinse în antologii sau au apărut în reviste și ziare din Grecia și străinătate. A scris trei cărți pentru adulți și douăzeci de cărți pentru copii. Câteva dintre piesele sale de teatru au fost reprezentate cu succes, iar compozitori greci recunoscuți au pus pe muzică versurile sale. *Martor mi-e Dumnezeu*, care este și primul său roman, a fost încununat, în 2014, cu Premiul pentru Literatură al Uniunii Europene.

**Makis
Tsitas**

Martor mi-e Dumnezeu

Traducere
din limba greacă
și note de
Claudiu Sfirschi-Lăudat

„Martor îmi este Dumnezeu că pe toți vă doresc
în dorul lui Hristos Iisus.“

*Epistola Sfântului Apostol Pavel
către Filipeni 1, 8¹*

Există patru specii de patroni: cei de succes, faliții, lichelele și nebunii. Eu am dat peste ultima dintre ele.

Adesea, când îmi vorbea, mă gândeam că nici nu știa cu cine stă de vorbă: cu mine sau cu unul care-mi semăna. Adică, eram Chrysovalandis – angajatul și prietenul lui – sau fratele meu geamăn? Numai că n-am frate geamăn, am doar două surori.

Dacă se nimerea să ne întâlnim la intrarea în firmă, îmi zicea „Prinde-mă din urmă!“, se repezea la lift și, în vreme ce urca, îmi striga „Să nu trișezi!“ Și mă punea să urc în goană opt etaje, numărând cu voce tare cele o sută patruzeci și patru de trepte, și urla din lift „Mai repede, băi, grășane! N-ai vlagă în tine?“

*

Firma lui s-a închis pe la sfârșitul anilor '80 și, tam-nisam, am rămas fără slujbă. Am lucrat cu el unsprezece ani, dar, din nefericire, am fost prins pe

¹ Toate pasajele biblice sunt preluate din *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2001, traducere de Bartolomeu Valeriu Anania (n. tr.).

picior greșit, în vreme ce restul colegilor mei deja își căutau de lucru de luni bune, ducându-se imediat la alte ateliere de artă grafică. Vedeam, desigur, că se scufundă corabia, că situația se înrăutățește, că nu mai există nici un viitor, dar nu-mi venea să cred. Pentru că înghițisem povestea lui Ducă-se-pe-pustii: „Și totți dac-ar fi să plece, tu tot n-o să rămâi fără slujbă.“ Și uite așa m-am ars.

*

M-am visat luptându-mă cu mine însumi în mocirlă. Ne înjuram unul pe altul și încercam să ne sugrumăm. În același timp, cineva psalmodia cu smerenie *Troparul Casianei*².

Apoi, cei doi s-au transformat într-un alt Chrysovalandis, iar el a strigat de trei ori „Mă sufocă vântul ăsta“. De undeva se auzea în surdină o arie din *Tosca*. Ciudat vis.

*

Nu mă pot imagina cerșind sau spălând parbrize. Dar nici pe părinții mei nu mi-i pot imagina căzând victimă exploatării cuiva, mai cu seamă unei viitoare nurori.

Taică-meu are acum optzeci și șase de ani, e ofițer în retragere, om familist, studios și bisericos. O viață liniștită. Mereu s-a preocupat de mine, mi-a împrumutat bani și m-a ajutat.

Obișnuia să-mi zică „Ai grijă, ai grijă, ai grijă!“, însă eu eram un hârb fără capac și mă întorceam după cum bătea vântul. Om sever, tata, dar și îngăduitor. Adică, atunci când eu insistam, el dădea înapoi. Da.

— Tată, vreau să merg la Londra, dă-mi o sută de mii de drahme!

² Sfânta Casiana, călugăriță și poetă bizantină, a trăit în secolul al IX-lea. Creația sa, *Troparul Casianei*, se cântă în Vinerea Mare (n. tr.).

Mi le-a dat.

— Tată, am o mică datorie la bancă.

A achitat-o pe loc.

— Tată, am o problemă, mă poți ajuta?

N-a stat pe gânduri.

— Tată, trebuie să mă internez.

M-a ajutat.

Niciodată nu mi-a zis „Nu“. Acum, când mă gândesc mai mult, îmi dau seama că era ca un câine care latră, dar nu mușcă — abia acum pricep. Îl respect și-l apreciez. Până la douăzeci de ani, mi-era tare teamă de el. Apoi, doar l-am respectat, fiindcă a pățimit mult. E un om care a trecut prin multe în viață. Un părinte nu vrea niciodată răul copilului. Îl bucura mult faptul că mereu aveam legături cu mănăstirile și bisericile, e și el un om cu frica lui Dumnezeu. Toată familia mea este așa.

Când, la optsprezece ani, am intrat la Școala de Subofițeri Jandarmi din Trikala, mi-a spus „Bravo“, dar nici când am abandonat-o și am fugit de-acolo, căci nu mai rezistam, n-a zis nimic.

Nu mi s-a pus niciodată de-a curmezișul. Da.

Poate că de-aia, mă gândesc eu, n-am părăsit casa părintească, deși am împlinit cincizeci de ani. Fiindcă mă simt în siguranță și iubit.

*

Mi-am sunat o fostă colegă să-i spun la mulți ani și să-i cer și vreo colaborare, iar ea a închis zicându-mi „Chrysovalandis, m-ai nimerit pe picior de plecare, vorbim altă dată“.

Doamna, vezi bine, nu mai are nevoie de mine, și-a găsit un loc calduț la Atena 2004³ și ia două mii

³ Echipa organizatorică a Jocurilor Olimpice de la Atena din 2004 (n. tr.).

de euro pe lună, plus bonusurile, dar odată și-odată s-o termina zaiafetul și atunci să vedem...

De altfel, mulți dintre foștii colegi cărora le-am făcut deseori un bine, acum, când le-am cerut ajutorul, s-au purtat câinește cu mine. La fel și câțiva patroni de firme mici, care, pe când eram la Ducă-se-pe-pus-tii, mi se ploconeau ca să le dau de lucru, iar acum, când s-a stricat treaba, se fac că nu mă cunosc. Nu contează, are Dumnezeu grijă. Ei să fie bine! Asta e o binecuvântare de la duhovnicul meu, să zic „Are Dumnezeu grijă” și să le mulțumesc chiar și celor care m-au nedreptățit, ca să am conștiința curată. Cât pot, îl ascult pe duhovnicul meu. Mi-a spus ce să fac în viață, cum s-o țin sub control, ca să n-ajung la spitalul de nebuni.

*

Când ajungi falit, începi să te gândești cum s-o scoți la capăt fără bani. Vrei să bei undeva o cafea gratis. Vrei să te așezi undeva și să vorbești. Am cercetat îndelung problema asta a lipsei banilor.

Din acest motiv, în fiecare duminică dimineată, după slujba de la Sfânta Irina de pe Eolou, trec pe la Biserica Anglicană, unde se împarte cafea. Iar dacă intri și asisti la slujba lor, îți fac cadou și o carte religioasă. În engleză, desigur. (N-oi vorbi eu limba, însă orice carte e cu folos în ce mă privește.)

Încerc să mă strecor. Da.

*

Mama e un om sfânt, o femeie prin excelență casnică, serviabilă – e gardianul casei. Dar a intrat groaza în ea. Mi-o amintesc stând în picioare în spațele tatălui meu după ce-i punea mâncarea pe masă sau râzând în voie singurică, pe ascuns, aproape cufundată în șifonier, în vreme ce-i atârna pe umerase cămășile proaspăt călcate. O priveam speriat și mă gândeam „Gata, mama a luat-o razna”.

Soră-mea mai mare predă teologia. Om de bibliotecă. Severă și cuvioasă. Nu seamănă cu noi, cei din familie, nici cu restul rudelor. Extrem de studioasă. Are două diplome și, cu toate astea, s-a apucat și de doctorat la cincizeci de ani. Nici că-i pasă că au trecut deja patru ani și ea tot scrie la el. O să înnebunească cu atâta Plotin. Viață personală, zero. Din păcate.

Soră-mea mai mică e versiunea feminină a lui Chrysovalandis. (Vreau să spun că are părțile bune ale caracterului meu, și nu pe cele care m-au condus la desfrâu și dezmăț.) Acum se îngrijește de casă. Nu există slujbe serioase pentru o fată plâpândă de patruzeci și patru de ani. Să se ducă să fie vânzătoare? O să-i ceară vreunul să iasă seara la cafea. Când a vrut taică-meu, în vremurile bune, s-o bage la stat, a refuzat. Noroc că se mulțumește cu puțin.

Cât îl privește pe subsemnatul, sunt de tot plânsul. Viața mea se așterne pe un imens ogor plin de ardei iuți. Când cad (mereu în nas), sângerez. Asta e viața mea. Întotdeauna aterizez în capcane, pe terenuri cu mărăcini și urzici și uit că sunt desculț. Mereu uit să-mi pun pantofi. Nici măcar papuci, deși știu de la bun început încotro mă îndrept. Din păcate, asta sunt.

*

Dar m-am pocăit. Martor mi-e Dumnezeu. M-am pocăit amarnic pentru toate câte am făcut. Vreau să le las în urmă și să mă încumet s-o iau de la început.

Nu mai vreau amante, nici femei ușoare, nici târfe. Vreau să fiu aproape de Domnul. Iar dacă El mă binecuvântează cu o femeie serioasă, atunci în regulă, cu tot dragul o să purced la sfânta cununie. Dacă însă nu mă binecuvântează și vrea să mă călugăresc, e în regulă și așa.

Am înlăturat multă lume din jurul meu, căci am văzut că oamenii ăștia n-au nimic să-mi ofere. Sunt ca niște ciubere găurite. Fără profunzime.

Vreau să mă audă când mă rog Lui. Ține-mă departe de ispite, Doamne!

*

Nici prieteni nu vreau mulți. Puțini și buni. Linișțiți, cinstiți, să nu mă sufoce. Să nu-mi dea cu o mână masca de oxigen și cu ailaltă să-mi arunce dioxid de carbon. Ce așteaptă, să mi se strice masca și să mă înăbuș? Aici am ajuns. Asta e, din păcate, societatea ateniană de azi, care nu ne permite să ne ținem sub control nici datoriile, nici slujbele. Cu durere în suflet scriu acum toate astea.

Odată, un prieten preot mi-a spus: „Cel ce-a găsit un prieten a găsit o comoară.”⁴ Am avut cumva prieteni și i-am abandonat? Am găsit cumva aur și am trecut mai departe, căutând diamante? Mare greșală. Am făcut-o, și acum îmi pare rău. Am făcut-o în deplină cunoștință și luciditate sufletească. Am lăsat deoparte prieteni – mari și mici, clerici și laici –, dorind să găsesc diamante. Dar unde sunt? Unde?

Palatele spirituale sunt incomparabil mai presus de cele materiale. Bunurile lumești sunt râvnite de oameni ipocriți, de oameni care fac pe prietenii. Prietenii adevărați se preocupă de comorile pe care le ai înăuntrul sufletului și, oricât de adânc ar fi îngropate, ei fac tot ce le stă în putință pentru a le scoate la suprafață. Toți ceilalți nu sunt prieteni, sunt materialști, iar materialistul nu dispune de o asemenea limpezime a cugetului, încât să aleagă un om cu însușiri bune. Fiindcă un om care e materialist nu are nici sentimente, nici liniște, nici seninătate sufletească. Nici măcar o pernă moale pe care să doarmă. Pentru că nu are conștiința curată. Da.

*

⁴ Înțelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah 6, 14 (n. a.).

Nu știu. Mai există oare idealști, deși vedem că majoritatea angajatorilor (cel puțin nouăzeci la sută dintre ei) se dau în vânt după străini, fiindcă așa scutesc niște cheltuieli?

Întreaga Grece a căzut pradă acestui flagel. Spiritual și material. Iar în Atena e încă și mai rău.

*

De fiecare dată când mă văd, domnul I. și domnul T. mă cheamă la ei și-mi dau de băut. Au portofelul gros, iau pensii grase, încasează și vreo șase-șapte chirii fiecare. Știu că n-am nici un sfanț și mă cinstesc. Mai deunăzi, când mi-au zis „Hai, Chrysovalandis, să bei și tu ceva!”, m-a podidit plânsul – nu știu de ce. Probabil că din iubire.

Alaltăieri, când m-au zărit din nou și m-au chemat, nu m-am dus, m-a apucat rușinea. Să am cincizeci de ani și să beau de la alții! În ce hal m-a adus Ducă-se-pe-pustii...

*

După Ducă-se-pe-pustii am avut două locuri de muncă, tot în branșă. (Artele grafice încă se țineau bine pe la sfârșitul anilor '90.) Dar nu mă plăteau, iar al treilea pe care l-am găsit era foarte departe, în Koropi, și mi-a dat peste cap sănătatea. Korydallos-Koropi, Koropi-Korydallos, erau optzeci de kilometri dus-întors. Pe scurt, două ore jumate la dus și două la întors. Autobuz din Korydallos spre Omonia și de-acolo al doilea până la intersecția Markopoulos și apoi taxi spre zona industrială. La fel și seara. M-a obosit, m-a epuizat, m-a adus la sapă de lemn. Numai pentru transport aveam nevoie de douăzeci de mii de drahme pe lună. Începeam serviciul la opt dimineața și terminam la șapte jumătate seara. Până să ajung acasă, se făcea nouă jumătate, zece. De multe ori, nu mai apucam nici duș să fac, mâncam și mă apuca somnul în fața televizorului.

Da. Editură clasa A, cum zicea și un coleg, înseamnă „Editură clasa Albaneză”. Majoritatea angajaților erau albanezi. Nu îndrăzneau să scoată o vorbă, firește. Locuiau prin preajmă, în niște coșmelii. Cinci-șase oameni în aceeași cameră și fiecare plătea chirie de la zece mii de drahme în sus.

M-am dedicat cu tot sufletul (așa cum fac mereu) acestei firme, dar din partea patronului n-a existat nici o recunoaștere. Din păcate. Un litograf, un tipograf, un legător, un culegător de semne din anii '80 sunt niște marginali acum, trebuie să facă altceva ca să poată supraviețui. Oameni excepționali, cu experiență și talent, nu mai pot în ziua de azi să găsească de lucru. Ne-au terminat tehnologiile. E o situație tragică. Găsesc de lucru ospătarii în taverne, portarii, la cluburi, groparii, proxeneții, vântură-lume, ariviștii, străinii, nu noi, care ne-am jertfit viața în slujba cărții. Câți dintre noi n-au rămas celibatari ca să se dedice Artei lui Gutenberg, cum îi spun nemții!

*

Nu vreau să mai merg în case de toleranță. M-am pocăit, m-am spovedit și am început să duc o viață cuviincioasă. Caut o fată, s-o iau în căsătorie. Îmi cântăresc perspectivele. Poate că va trebui să dau jos câteva kilograme. Da. Am văzut multe la viața mea. Adică am o așa de mare și de ascunsă gamă de experiențe în ce privește corpul și purtarea femeilor, încât vreau, cu voia Domnului, să găsesc o fată bună, nu vreo curviștină. N-am de gând, firește, să-i spun soției secretele mele. Când îi faci astfel de confidențe unei fete, cu siguranță c-o să te scuipe în față, chiar dacă e o stricăță și a făcut cele mai teribile lucruri. E o chestiune ce ține de egoism: după atâtea naufragii – te va întreba ea –, la mine ai venit să-ți arunci ancora, în portul meu? Hai, marș de aici, derbedeule!

Vreau să găsesc o femeie care să nu fie prostituată, dar care să mă respecte așa cum îi respectă prostituata pe bărbați. În tinerețe, am intrat într-un bordel, m-am dus la matroană și i-am zis:

— Nu am trei mii de drahme, am doar două mii cinci sute. Pot intra?

— Nu.

— De ce?

— Pentru că femeia care șade la așternut n-are preț. Și asta să-ți întine în minte pentru totdeauna!

Adică, e ca și cum banii pe care i-i plătești nu i-ar lua ea, m-am gândit eu.

Duhovnicul meu zice că trebuie să mă feresc de prostituate, în primul rând, pentru că sunt pline de mii de boli și, în al doilea rând, pentru că, dacă nu mă rup de toate astea, n-o să mă pot așeza la casa mea cu o femeie, o să rămân pentru tot restul vieții un neica nimeni. Desigur, nu-i chiar așa de simplu, dar îmi spune că trebuie să mă străduiesc, să fiu mereu vigilent.

Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu către Domnul m-am rugat. Vărsa-voi înaintea Lui rugăciunea mea, necazul meu înaintea Lui îl voi spune. Când duhul meu se istovea în mine, atunci Tu îmi cunoșteai cărările. În calea aceasta, în care am umblat, ei mi-au ascuns o cursă.⁵

*

Ce m-am mai bucurat când s-a născut soră-mea a mică! Eu aveam șase ani, iar cea mare, zece. Stăteam mereu aplecat deasupra leagănului. O priveam cu orele, îmi zâmbea și inima îmi sălta de încântare. Nu voiam să las pe nimeni să se apropie – mă scoatea din sărite. Când a împlinit patruzeci de zile, s-au

⁵ Psalmi 141, 1-3 (n. a.).

adunat acasă la noi rude și colegi ai lui taică-meu. Se îmbulziseră în salon și n-aveau de gând să mai plece. La un moment dat, m-am enervat și am început să le strig: „Lăsați-o în pace! Ați amestecat-o de cap! Poftim, ați făcut-o să plângă!” și apoi: „Da' voi n-aveți casă?” Taică-meu mi-a tras o palmă zdravănă, de era să-mi rupă maxilarul.

*

Nu știu, acum când văd o femeie, îmi vine mereu în minte Frumușica și mă gândesc cât de necinstit s-a purtat cu mine. M-a rănit toată povestea asta. E o pată neagră în inima mea.

Odată, am zărit-o pe stradă și a fost cât pe ce să vomit. Am schimbat pe dată direcția. Mi s-a făcut greață. O greață profundă. Mai mult față de mine. Cât am decăzut! Cum e în stare o femeie să pună mâna pe un bărbat care e bine mersi și să facă din el un gunoi...

M-am ascuns repede în scara unui bloc și am început să plâng cu sughițuri. Mă dădeam cu capul de perete și strigam: „Idiotule, idiotule, idiotule!” Nici nu știu cum am ajuns acasă. Psihiatrul meu, domnul Zalmas, mi-a crescut doza, și așa am reușit repede să mă liniștesc.

Nu vreau s-o mai văd, nu vreau să mai știu de ea.

*

De aceea, sufletul nostru trebuie să fie ca o fortăreață în care otrepelor să le fie interzis să se vânture când vor. Nu se poate ca orice muierușcă vulgară să găsească o ușiță, să intre și să ne devasteze, să ne cucerească sufletul. Trebuie să ne ținem porțile zăvo-râte și să întrebăm: „Cine bate?”

*

Am cumpărat de pe strada Universității o amărâtă de plăcintă cu brânză. Am dat pe ea un euro și treizeci de cenți. Adică, patru sute treizeci de drahme. Aceeași plăcintă cu brânză, înainte de schimbarea monedei,

costa șazece și cinci de drahme. Iar salariile au rămas exact aceleași, au înghețat cu totul. Unde o să ajungem?

*

Pe vremuri, eram un om tare închis, nu vorbeam deloc despre mine și despre chestiunile care mă frământau. De puțină vreme însă, am decis să apuc calea cea nouă a adevărului și să spun tot, fără teamă, duhovnicului meu. M-a sfătuit să fac asta o fată extraordinară, prietenă bună a soră-mii mai mari. Mi-a zis să spun totul duhovnicului meu, fiindcă, atunci când vorbești cu el, când te spovedești, e ca și cum l-ai vorbi chiar lui Dumnezeu.

De aceea îmi place să mă duc la Sfântul Munte, unde există oameni de un înalt nivel. La ultima mea vizită acolo, s-a petrecut ceva tipic locului: pe drumul înspre Mănăstirea Xiropotamu am întâlnit un tânăr care părea pălit cu leuca, n-avea nici un ban și era și infometat – pricepi din prima că ceva nu e în regulă.

— Prietene, mergi la mănăstire? mă întreabă.

— Da.

— E prima oară când mergi sau te știi cu ei?

— Mă știu, i-am răspuns un pic tulburat, că or să mă vadă cucernicii părinți împreună cu drogatul ăla.

— Poți pune o vorbă să mă găzduiască și pe mine?

Intru în mănăstire, mă duc la părintele Zaharias și îi spun ce și cum.

— Să mergem la stareț!

Ne adresăm starețului, iar el ne spune direct:

— Omul are nevoie de noi.

Și i-au dat imediat să mănânce, să bea, să se spele și o cameră, unde să stea.

Apoi, ne-a chemat pe amândoi în casa de oaspeți a mănăstirii și ne-a adus un ciorchine mare de struguri razachie incredibil de buni, iar tânărului i-a oferit și o carte duhovnicească. În continuare, ne-a dat sfaturi și ne-a vorbit despre o mulțime de lucruri interesante